

УДК 94(477.83/.86): 291.61 "1880/1914"

Андрій Королько*Інститут історії, політології і міжнародних відносин
Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника***Греко-католицьке духовенство у громадському і національно-культурному житті Покуття в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. та формування світогляду Миколая Чарнецького**

У статті розглянуто церковно-релігійну і громадсько-культурну діяльність греко-католицького духовенства Покуття наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. в контексті формування громадянської позиції і духовного світобачення о. М. Чарнецького. Зокрема, показано основні напрямки роботи греко-католицьких священиків щодо піднесення громадсько-культурного та інтелектуального рівня українського громадянства краю, проаналізовано діяльність найвідоміших представників духовенства ГКЦ Покуття досліджуваного періоду. Автором стверджується, що їх праця – це суцільний ланцюг самопожертв для служіння українському народові, піднесення його національної свідомості, культурно-освітнього рівня, які також спричинили формування активної громадянської і церковно-релігійної позиції о. Миколая Чарнецького, появу у нього добрих паростків харитативної діяльності на ниві служіння Богові, українській культурі.

Ключові слова: *греко-католицьке духовенство, священик, Покуття, культурно-освітня робота, антиалкогольна пропаганда, хрести тверезості, Руський Народний дім в м. Коломиї.*

Довгий час вивчення діяльності відомих галицьких греко-католицьких священиків періоду Австрійської (Австро-Угорської) імперії залишалося закритим, не тільки для пересічних краєзнавців, але й для знаних дослідників. Накладалося своєрідне табу до розробки цієї проблематики. Науковці слідували за чітко визначеними концепціями офіційної радянської історіографії, з позиції якої вивчення діяльності греко-католицького духовенства розглядалось як прояв «буржуазного націоналізму» і здебільшого замовчувалося. Тим більше заборонялося писати наукові та історико-краєзнавчі розвідки, які б стосувалися вивчення формування світогляду, громадсько-культурної діяльності священиків.

Зі здобуттям Україною незалежності у 1991 р. активізувалися дослідження, спрямовані на повне і всебічне вивчення минулого покутського краю, одним із аспектів яких став розгляд вивчення діяльності священичих родин австрійського періоду (1772–1918). Однак цих розвідок ще недостатньо, щоб говорити про повне вивчення церковно-релігійної, культурно-просвітницької і громадсько-політичної діяльності греко-католицького духовенства досліджуваної доби. Потребує детального вивчення не тільки архівні матеріали центральних і місцевих фондосховищ України, Республіки Польщі, де містяться дані про діяльність греко-католицьких священиків в церковно-релігійних, громадсько-культурних і політичних товариствах Галичини, але й ретельний перегляд

україномовних і польськомовних часописів зазначеного періоду, де зафіксовано повсякденне життя священників, їхні здобутки не тільки на церковно-релігійному, але й громадському й культурно-просвітницькому фронті.

Священицтво було тією рушійною силою, яка в часи австрійської займанщини Галичини засвідчила себе в ролі культурно-просвітницького корпусу, через відсутність тут світської інтелігенції. Священики були громадсько-політичними діячами, письменниками, літературознавцями, музикознавцями. Вони були ініціаторами і безпосередніми засновниками театральних товариств, шкіл, читалень тощо. У цих умовах формувався світогляд молодого священника ГКЦ, уродженця с. Семаківці Городенківського повіту Миколи Чарнецького (1894–1959).

Мета статті – дослідити церковно-релігійну і громадсько-культурну діяльність греко-католицького духовенства Покуття наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. в контексті формування громадянської позиції і духовного світобачення о. М. Чарнецького. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: показати основні напрямки роботи греко-католицьких священників щодо піднесення громадсько-культурного та інтелектуального рівня українського громадянства краю; проаналізувати діяльність найвідоміших представників духовенства ГКЦ Покуття досліджуваного періоду.

Значні зміни на початку 1880-х рр. відбуваються в структурі ГКЦ. На основі указу цісаря від 29 січня 1884 р., папа Лев ХІІІ, розпорядженням від 25 березня 1885 р. створив Станиславівське греко-католицьке єпископство на чолі з о. Юліаном Пелешем. До цього єпископства входило й Покуття, зокрема Городенківський, Коломийський, Снятинський, Тлумацький і Станиславівський повіти, на теренах яких згодом створено деканати¹.

Роки піднесення діяльності ГКЦ у Галичині припадають на часи керівництва нею Андрея Шептицького (1865–1944), якого у 1899 р. призначено на єпископський престол Станиславівської єпархії. Для ознайомлення зі станом єпархії владика проводив канонічні візитації своїх парохій на Покутті. З цією метою побував на Коломийщині і Снятинщині. Зокрема, був у Коломийському деканаті в с. Воскресінці, в Снятинському – селах Будилові та Олешкові, в Тисменицькому – Марківцях. Він твердо і непохитно відстоював ідею незалежності і соборності української нації. Постійно залучав до активної життєвої позиції і діяльності населення Галичини. Інтелігенцію краю і священничий корпус закликав до створення в селах будівельних груп для будівництва народних домів, читалень «Просвіти», радив створювати позичкові каси, кооперативи, відкривати школи з українською мовою навчання. У своєму зверненні до священників «О квестії соціальній» (1904) зобов'язував священників очолювати в селах новостворені організації і заклади².

¹ Єгрешій О. Релігійно-церковне життя на Покутті в історичному контексті / О. Єгрешій, Б. Гаврилів, М. Москалюк, І. Пилипів // Покуття. Історико-етнографічний нарис. – Львів: Манускрипт-Львів, 2010. – С. 270–290. – С. 275.

² Єгрешій О. Релігійно-церковне життя на Покутті ... – С. 276.

За ініціативи керівництва ГКЦ вшановувалися та увіковічнювалися знакові події. Особливо це стосувалося скасування панщини у 1848 р. Для увіковічнення цієї важливої дати в селах Покуття споруджувалися пам'ятні камінні хрести. Під час церемонії встановлення хрестів та освячення їх священиками в глибокі ями закопували знаряддя важкої кріпацької праці: серпи, коси, вила, граблі, ціпи та інше. Щороку 16-го травня парафіяни сіл разом з священиками влаштовували урочисті походи вулицями. Під гук барабанів та голосний спів пісень святкова колона прямувала до пам'ятного хреста. Тут священик відправляв молебень та відбувалися виступи очільників села, школи та сільських активістів. На закінчення урочистостей майдан переходив у користування молоді, яка до темної ночі влаштовувала запальні народні танці. Такий похід вулицями у с. Заваллі на Снятинщині називали Сирбин³.

Церква активно долучалася до антиалкогольної пропаганди. Греко-католицький митрополит Йосиф Сембратович у 1874 р. надіслав до усіх деканатів послання під назвою «О достоїнстві чоловіка» та «О братствах тверезості». Це було прямою вказівкою священицтву вести протиалкогольну роботу серед населення. Розуміючи важливість цього питання, священики по-справжньому зайнялися обороною своїх прихожан від страшного зла. Достойні моральної гідності приклади на своїх парафіях показували священики деканатів Покуття оо. Йосиф Кобринський, Филімон Огоновський, Йосиф Могильницький, Кароль Федоровський та інші. Останній щорічно звітував до Снятинського деканату про проведену роботу. У «Звіті про стан приходу у с. Завалю» від 17 березня 1880 р. священик писав: «До брацтва тверезости приступило мужчин 121, жінок 101...», а уже на початку 1890 р. у церковному «Звіті...» зазначалося наступне: «Парох запровадив тверезість у парохії і єсть кожний у церкві...»⁴.

Вершиною наполегливої праці священицтва у населених пунктах Покуття стало встановлення хрестів тверезості. До цього акту готувалися довго та з таким розрахунком, аби кожен, хто прийняв присягу на відмову від зловживанням «порнухою», внутрішньо налаштував себе на остаточне очищення. Саме дійство «Закладання хрестів тверезості» проводили помпезно з великою участю духовенства та прихожан у тому числі з навколишніх сіл. До воза запрягали найкращих волів, розцяцьковували їх прикрасами, надягали нову зброю, погоничами призначали молодих хлопців. Хрест обережно клали на застелений національними килимами віз та у супроводі церковної процесії везли до місця встановлення. Так, під час церковної місії у с. Карлів (Прутівка) Снятинського повіту 1875 р. було присутніх двадцять п'ять священиків та близько двадцяти тисяч прихожан з багатьох сіл повіту. 1876 р. в с. Устя на такій же місії було двадцять священиків та понад чотири тисячі прихожан. 1875 р. у с. Завалля на таку ж масову подію прийшло все село та жителі з навколишніх сіл повіту і сусідньої Буковини. Було присутніх десять священиків. На місці

³ Гунько О. Релігійно-церковне життя / О. Гунько, Я. Романюк, О. Єгрешій // Стефаниківський край Черемошу і Пруту... Снятинщина. Історико-етнографічний нарис / Керівник авторського колективу, головний редактор А. Королько. – Снятин; Івано-Франківськ; Львів: Манускрипт-Львів, 2014. – С. 540–574. – С. 545.

⁴ Там само. – С. 545–546.

встановлення хреста чотири священники зняли з воза коновку з «порнухою» та опустили її у глибоку яму. В цей час у церкві гучно заграли дзвони, пушкарі зробили гучні постріли з моздрів, а хор отців духовних та церковних школярів своїми піснеспівами додав духу. Присутні на церемонії селяни хрестилися і плакали від сорому. Таке ж свято відбувалося і у Снятині 1876 р.⁵

На жаль, у радянській час в роки розгулу войовничого атеїзму в селах і містах Галичини пам'ятні хрести на знак скасування панщини і «святої тверезості» ламалися та нещадно знищувалися. Недолугі організатори цих варварських заходів і не здогадувалися, що символічні хрести не мали нічого спільного з релігією. З настанням незалежності на Покутті такі хрести відновлювалися, урочисто освячувалися, а у травні кожного року священники закликають парафіян на урочисті Богослужіння біля цих пам'яток. Це велично і важливо, бо наша молодь має реальну можливість прилучитися до тих важливих історичних подій, свідками яких були їхні прабабусі і прадідусі. Окрім цього, пам'ятні хрести, як німі свідки подвижницької діяльності священників, мають значимість і велич, як рятівники від страшного соціального і фізичного зла, яке не викорінено і сьогодні. Вони в надії чекають повернення своєї рятівної ролі в сучасному високорозвиненому громадянському суспільстві.

Церква традиційно дбала про народну освіту. З числа священників призначалися комісари шкільних справ. Так, всесесний о. Євгеній Ступницький, парох с. Вербовець (Городенківщина), опікувався школою у с. Підвисоке Снятинського повіту; о. Симеон Павлюк, парох у П'ядиках (Коломийщина), опікувався навчальними закладами в покутських селах Хлібичин Пільний, Балинці, Борщів, Кулачківці, Хом'яківка; о. Євгеній Кисілевський, парох в Хлібичині Пільному (Коломийщина), опікувався шкільними справами в селах Тулуків, Зібранівка, Іллінці, Трійця, містечку Заболотів; о. Микола Огоновський, парох у с. Джурові (Снятинщина), опікувався школами у селах Рожнів, Рудники, Тростянець, Новоселиця, Попельники; о. Филімон Огоновський – радник єпископської консисторії, парох у Снятині, опікувався шкільними справами міста і сіл Будилів, Видинів, Завалля, Залуччя, Карлів, Княже і Устя над Прутом. Шкільний комісар о. Іоан Сінгалевич, парох у с. Белелуя (Снятинщина), здійснював нагляд за навчальним закладом цього села та сусідніх Вовчківці, Ганьківці, Задубрівці, Олешків, Русів і Стецева⁶.

Покуття споконвіку славилася численними особистостями, що активно сіяли слово Боже серед віруючих Покуття у ХІХ – на початку ХХ ст. Це були високоосвічені інтелектуали, які займалися активною громадською діяльністю, організацією шкільництва та виховним процесом. Народ делегував багатьох з них в австрійську добу до Галицького крайового сейму та австрійського парламенту.

Серед них виділяється священник у с. Стецева Снятинського повіту Кирило Гаморак, батько дружини Василя Стефаніка. який обирався послом до Галицького крайового сейму. Батько Кирила греко-католицький священник Семен Гаморак був сином ремісника-кравця з м. Тисмениці.

⁵ Там само. – С. 546.

⁶ Там само. – С. 548.

Здобув прекрасну освіту: закінчив середню школу (гімназію), навчався на філософському і теологічному факультеті Львівського університету, закінчивши їх на відмінно відповідно в 1829 і 1837 рр. Його дружина Анна Падеска передчасно померла на холеру. Тому Семен Гаморак сам виховував двох синів: Кирила і Івана. Молодший брат Кирила Гаморака мав хороші навички гри на скрипці, але теж у молодому віці помер⁷.

Семен Гаморак був дуже освіченою людиною, володів багатьма іноземними мовами: французькою, німецькою, італійською, арабською, гебрійською (єврейською), латинською, грецькою, польською. Його внучка Ганна Кирилівна Данилович, дружина відомого українського радикального діяча Северина Даниловича, згадувала цікавий епізод з повсякденного життя о. Семена Гаморака. Одного разу його як греко-католицького пароха с. Стечеви Снятинського повіту запросив місцевий польський дідич до родинного обійстя. За тогочасним звичаєм жінки багатих людей спілкувались між собою французькою мовою. Коли запросили до столу греко-католицького священика, то дружини розговорились по-французьки, оцінюючи зневажливо його вбрання. Думали, що парох-українець не знає цієї європейської мови. Коли жінки завершили спілкування між собою, о. Семен Гаморак звернувся «до тих дам поправною грецькою (французькою. – А. К.) мовою, що він годиться (згідний) з такою негативною їх оцінкою його одягу». Однак вказав, що у розмові вони зробили низку граматичних і стилістичних помилок. Жінки почервоніли з сорому, оцінюючи одяг греко-католицького священика: «...гадали, що він не розуміє французької мови, а тим часом він виявився високо вченим». Семен Гаморак дожив до глибокої старості, наприкінці життя осліп. Малих єврейських дітей навчав гебрійської мови⁸.

Кирило Гаморак народився у 1835 р. у м. Тисмениця. Початкову освіту здобув у нормальній школі м. Кіцмань на Буковині. Пізніше навчався в чернівецькій гімназії та на теологічному факультеті Львівського університету⁹. Молодий Кирило одружився з дочкою священика с. Топорівці Городенківського повіту Ольгою Стрийською. Спочатку допомагав вести богослужіння у свого батька Семена в с. Стечеві¹⁰. А в 1861 р., висвятившись на священика, отримав парафію у с. Качики на Буковині. За період тринадцятирічної душпастирської діяльності змурована велика церква, а в сусідньому присілку Глиті – невеличка дерев'яна церква. У 1872 р. отримав від австрійського монарха золотий хрест за активну діяльність на ниві церковно-релігійної і культурно-освітньої діяльності¹¹.

У 1874 р. став священиком у с. Стечева. За його сприяння у 1882 р. у селі засновано читальню, а в 1886 р. за підтримки церковного братства

⁷ Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника, відділ рукописів (далі – ЛННБ, відділ рукописів). – Плеш. 38. Гаморак Н. Спогади про родину Гамораків: Семена, Кирила, Теодора. Євгенію, Ганну, Марію, Ольгу, Олену, Віктора, Нестора, Антоніну-Ольгу. Б. д., б. м. – 22 арк.+2 чисті. 2 зошити. – Арк. 1.

⁸ Там само. – Арк. 2, 2 зв., 3.

⁹ Там само. – Арк. 4.

¹⁰ Там само. – Арк. 4 зв.

¹¹ О. Кирило Гаморак // Батьківщина. – 1889. – 2(14) грудня. – Ч. 48. – С. 585–586. – С. 585.

крамницю¹². Невідомий дописувач часопису «Батьківщина» вважає найбільшою заслугою о. Кирила Гаморака в тому, що селяни с. Стецева викупили дідичні землі поміщика Рауха на користь місцевої української громади: «не дарма то любить его нарѡдъ и шанує мовь рѡдного батька, не дарма то такъ щиро зъ пожертвованемъ працювавъ снятинській нарѡдъ надъ тымъ, щобы го выбрати своимъ заступникомъ на соймъ красвый»¹³. У 1885 і 1889 рр. обирався послом до Галицького крайового сейму¹⁴. Зокрема, головним суперником на виборах до місцевого парламенту 1889 р. був місцевий дідич С. Мойса. Згідно куріальної системи виборів сільських округ, у голосуванні взяли участь 135 виборців: за о. Кирила Гаморака проголосувало 85 чоловік, за Стефана Мойсу – 50 (за іншими даними, недійсними були голоси 38 виборців, за о. К. Гаморака проголосувало 69 жителів краю, за С. Мойсу – 28¹⁵)¹⁶.

У стінах Галицького крайового сейму неодноразово виступав на захист знедоленого українського селянства. Зокрема, у листопаді 1889 р. на 19 засіданню парламенту виступив на захист жителів с. Вербів Турківського повіту і просив розглянути їхню петицію, в якій вказувалося про неможливість виплати великого кредиту, наданого рустикальним банком за купівлю власної землі¹⁷. Через рік у листопаді підготував петицію у справі регулювання р. Прут поблизу Снятина. Повноводна річка затоплювала низку сільськогосподарських угідь та будинків місцевих мешканців. Греко-католицький священник також просив крайовий відділ парламенту зайнятись питанням обміру земель на межі Снятинщини і Буковини, адже представники буковинської кадастрової служби вписали до свого реєстру 200 моргів поля покутських угідь, таким чином відбираючи землі краю¹⁸.

Онука о. Кирила Гаморака Євгенія Данилович згадувала, що її дід був дуже гостинною людиною. Його відвідували гімназисти, члени «Покутської трійці», В. Стефаник (у майбутньому його зять) і Л. Мартович. Молоді люди мали свого захисника і прихильника в особі греко-католицького священника. Завдяки його старанням, українські письменники працювали на освітній ниві, засновували читальні «Просвіти». Новела Василя Стефаника «Камінний хрест» була присвячена о. Кирилу Гамораку¹⁹.

Серед духовних осіб Покуття вирізняється діяльність отців батька Івана Григоровича (1795–1854) і сина Івана Івановича Озаркевича

¹² Харитон В., Тимофійчук М. Снятин над Прутом. Частина перша. Нариси історії міста та околиць від найдавніших часів до початку ХХ століття / Василь Харитон, Михайло Тимофійчук. – Снятин : Видавничо-друкарська фірма «Прут Принт», 2003. – 224 с. – С. 170.

¹³ О. Кирило Гаморакъ ... – С. 586.

¹⁴ Кого чеснымъ выборцямъ выбирати на посла // Батьківщина. – 1889. – 17(29) червця. – Ч. 24. – С. 314–315. – С. 315.

¹⁵ Згадка про выборы // Батьківщина. – 1889. – 3(15) падолиста. – Ч. 44. – С. 317–318. – С. 318.

¹⁶ Выборы // Батьківщина. – 1889. – 23 червця (5 липня). – Ч. 25. – С. 535–537. – С. 536.

¹⁷ Бесѣда пос. К. Гаморака, выголошена на 19. засѣданю сойму въ справѣ петиціи громады Вербова о знесенє радъ повѣтовыхъ // Батьківщина. – 1889. – 24 листопада (6 грудня). – Ч. 46 і 47. – С. 562–566.

¹⁸ Бесѣда пос. К. Гаморака, выголошена въ соймѣ в справѣ регуляціи рѣки Пруть // Батьківщина. – 1890. – 30 падолиста (12 грудня). – Ч. 49. – С. 609–610.

¹⁹ ЛННБ, відділ рукописів. – Плеш. 38. Гаморак Н. Спогади про родину Гамораків ... – Арк. 4 зв., 5.

(1826–1903)²⁰. Іскрою, що підпалює ватру, Іван Франко назвав першу народну театральну виставу в Коломиї «Дівка на виданню, або На милованне нема силовання», яку переробив Іван Озаркевич-старший 1848 р. за п'єсою «Наталка Полтавка» І. Котляревського²¹. Чому жителі краю не виставили п'єсу І. Котляревського в оригіналі? Ростислав Пилипчук стверджує, що Іван Озаркевич і його оточення розуміли, що українському глядачеві в Галичині недостатньо поінформованому ще тоді щодо єдності всього українського народу, єдності його мови, незважаючи на різницю між її діалектами, важливо було показати не полтавських українців, яких не знали тоді й самі виконавці, а покутських русинів²². І. Озаркевич також приладив до коломийської сцени «Москаля-чарівника» («Жовнір-чарівник») І. Котляревського, «Сватання на Гончарівці» («Сватання, або ж Жених навіжений») Г. Квітки-Основ'яненка, комедіо-оперу «Весіле, або Над цигана Шмагайла нема розумнішого» (переробка української опери Стецька Шерепері (Степана Писаревського), а також п'єсу невідомого автора «Що не pomoже наука, то pomoже батіг»²³.

Його син о. Іван Озаркевич протягом 1848–1852 рр. уряджував господарськими і громадськими справами парафії у с. Белелуя Снятинського повіту, а з 1852 до 1884 р. був священником цієї греко-католицької громади Покуття. Також вів церковно-релігійні справи у парафіях сіл Снятинського деканату: Белелуя, Красноставці, Устя, Тулова, Карлів і Видинів²⁴. З 1860 р. обіймав посаду снятинського декана ГКЦ. Був на перших ролях господарського і культурно-просвітницького життя українців та інших громад національних спільнот Снятинського повіту, оскільки виконував обов'язки комісара з сервітутових (земельних) і шкільних справ. Протягом 1868–1884 рр. обіймав посаду віце-маршалка (заступника голови повітової ради) у м. Снятині та довший час був членом окружної шкільної ради, делегованим зі Снятинського повіту. У громадах

²⁰ Королько А. Церковно-релігійна і громадсько-політична діяльність о. Івана Озаркевича / Андрій Королько // Греко-католицьке духовенство у суспільно-політичному та національно-культурному житті українців. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Історичні постаті Греко-католицької церкви та їх роль у культурно-просвітницькому й національному відродженні» (м. Коломия, 18 жовтня 2013 р.) / Правопис, стилістика, літературне редагування – авторські. Наукові редактори Я. Ткачук і А. Королько. – Коломия : Вік, 2013. – 216 с. – С. 92–99; його ж. Культурно-просвітницька і громадсько-політична діяльність о. Івана Озаркевича (1826–1903) в контексті національного відродження / Андрій Королько // Питання історії України. Збірник наукових праць кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. – Чернівці : Технодрук, 2013. – Т. 16. – С. 37–44.

²¹ Королько А. Під владою Австро-Угорської імперії (1772–1914) / А. Королько, О. Добржанський, О. Жерноклеєв, І. Райківський // Покуття. Історико-етнографічний нарис. – Львів : Манускрипт-Львів, 2010. – С. 102–130. – С. 111.

²² Пилипчук Р. Український аматорський театр у Коломиї (1848–1850) / Ростислав Пилипчук // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Випуск 9: Ювілейний збірник на пошану Феодосія Стебля / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2001. – С. 238–254. – С. 238–239.

²³ Затварська Р. Корифеї галицьких театрів / Романна Затварська. – Коломия : Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 1997. – 88 с. – С. 3; Пилипчук Р. Український аматорський театр у Коломиї ... – С. 240, 242, 245.

²⁴ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАЛ України). – Ф. 130 Руський народний інститут «Народний Дім», м. Львів. 1848–1939 рр. – Оп. 1. – Спр. 414 Матеріали про пожертвування грошових сум мешканцями Снятинського деканату на потреби Народного дому, II міську церкву тощо (листи, списки, доповідні записки). 1850–1884 рр. – Арк. 81.

с. Белелуя і Красноставці Снятинського повіту регулярно обирався громадським радником²⁵.

Отець Іван Озаркевич опікувався парафіями ГКЦ та підтримував навчальні заклади Снятинщини. За його старанням у 1866 р. збудовано дерев'яну церкву св. Михаїла у с. Красноставці, розмальовано церкву в с. Белелуя; відкрито школи в Белелуї 1852 р., Красноставцях 1867 р. На всю Снятинщину пропагував здоровий спосіб життя.

На думку краєзнавця Петра Арсенича, громадська активність привела його в Галицький крайовий сейм, послом якого обирався двічі – 1867 і 1870 рр. Як маршалок Снятинського повіту і посол крайового сейму, домігся від уряду виділення 400 з. р. для потреб Снятинського повіту та заснування позичкової каси. Його старанням було прокладено 5-кілометрову дорогу від Снятина до вокзалу в с. Залуччя над р. Черемош та збудовано міст через р. Прут.

Греко-католицький священик докладав зусилля на фінансування будівництва нового приміщення товариства «Руський Народний дім» і т.зв. другої міської греко-католицької церкви у м. Львові. Був діяльним членом громадсько-культурних товариств «Галицько-руська матиця» і «Общества ім. М. Качковського», які після поразки національних змагань західних українців періоду «весни народів» 1848–1849 рр. опинилися в руках діячів москвофільського табору. Друкувався в часописах «Временник», «Голос народний», «Посланник», виданнях Товариства ім. Михайла Качковського. Отець Іван Озаркевич зарекомендував себе непоганим письменником і поетом²⁶.

Греко-католицького священика тричі (у 1873, 1879, 1885 рр.) з того ж самого округу обирали послом до австрійського парламенту. О. Іван Озаркевич був у складі української депутації до австрійського імператора Франца Йосифа у Відні 13 грудня 1895 р., складеної зі 150 селян, 25 міщан, 24 священиків та 22 представників світської інтелігенції²⁷. Однак до аудієнції з цісарем було допущено лише кілька осіб під керівництвом Івана Озаркевича, який доповів про зловживання й безчинства галицької адміністрації²⁸.

Останні роки життя греко-католицький священик проживав у м. Болехові Долинського повіту, відійшов від політичного життя, займався будівництвом нового місцевого храму. Справу піднесення національного розвою українства Східної Галичини продовжили його діти: письменниця і фундаторка жіночого руху Наталія Кобринська, лікар Євген, адвокат Лонгин та священик Володимир Озаркевичі²⁹.

Важливу роль у культурно-просвітницькому та церковно-релігійному житті Покуття відіграв о. Теофіл Кобринський (1848–1882). У 1870 р.

²⁵ О. Івань Озаркевич // Батьківщина. – 1890. – 3(15) серпня. – Ч. 32. – С. 402–403. – С. 402.

²⁶ Арсенич П. Родина Озаркевичів / Петро Арсенич. – Снятин : Прут Принт, 2010. – 64 с. – С. 26–27.

²⁷ Українська загальна енциклопедія. Книга знання в 3-ох томах / Ред. І. Раковський. – Львів ; Станіславів ; Коломия : 1935. – Т. 2. – С. 907.

²⁸ Арсенич П. Родина Озаркевичів ... – С. 25–26.

²⁹ Королько А. У період Австро-Угорщини (1772–1914) / А. Королько, Л. Романюк // Стефаниківський край Черемошу і Пруту... Снятинщина. Історико-етнографічний нарис / Керівник авторського колективу, головний редактор А. Королько. – Снятин ; Івано-Франківськ ; Львів : Манускрипт-Львів, 2014. – С. 124–160. – С. 137–139.

греко-католицький священник розпочав будівництво Михайлівського собору у Снятині. За відсутності коштів на будівництво він організував заготівлю будівельного матеріалу – цегли з старих зруйнованих касарень, у яких квартирувалося австрійське військо. Його дітище відкрите для богослужіння у вересні 1887 р., уже після його смерті. Новозбудовану церкву освятив і благословив станіславівський єпископ Юліан Пелеш. При церкві діяло братство тверезості, вона була наділена відпустом, а також існували Апостольство молитви і Товариство Іоана Милостивого.

Отець Теофіл був настоятелем церкви Св. Вознесіння у м. Снятині, організував церковний хор. Греко-католицький священник став ініціатором організації української міщанської читальні (1881). Згодом на її базі створено місцеві осередки «Руської Бесіди» (1889), музичне товариство «Боян» (1901), читальня і філія товариства «Просвіта» (1909). У 1872 р. одружився з донькою о. Івана Озаркевича Наталією, пізніше відомою письменницею, зачинателем українського жіночого руху Східної Галичини. Після несподіваної застуди і річної недуги о. Теофіл Кобринський 14 березня 1882 р. помер.³⁰

Особистість о. Йосафата Кобринського (1818–1901) заслуговує чи не найбільшої уваги серед великої плеяди греко-католицьких священників Покуття кінця ХІХ – початку ХХ ст.³¹

Йосафат Кобринський народився в м. Коломиї 28 вересня (за старим стилем) 1818 р. Його батько Микола був учителем головної окружної школи міста³². Сім'я Кобринських була великою, складалася з п'ятьох синів і дочки³³.

Освіту здобув у коломийській початковій школі, станіславівській гімназії, львівській духовній і віденській генеральній духовній семінарії³⁴. Одружився на Теклі, дочці о. Волянського, пароха в с. Тюдів Косівського повіту. 20 січня (за старим стилем) 1843 р. Йосафат Кобринський був висвячений на священника. Свою священницьку діяльність він розпочав як «заведатель» в с. Рибне Косівського повіту, де працював з 4 лютого до 20 серпня 1844 р. З кінця серпня 1844 р. до 1 серпня 1848 р. був «сотрудником» у передмісті Косова в с. Москалівка³⁵.

³⁰ Там само. – С. 139.

³¹ Ткачук Я. Культурно-просвітницька діяльність отця Йосафата Кобринського / Ярослава Ткачук, Леся Пискор // Греко-католицьке духовенство у суспільно-політичному та національно-культурному житті українців. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Історичні постаті Греко-католицької церкви та їх роль у культурно-просвітницькому й національному відродженні» (м. Коломия, 18 жовтня 2013 р.) / Правопис, стилістика, літературне редагування – авторські. Наукові редактори Я. Ткачук і А. Королько. – Коломия : Вік, 2013. – 216 с. – С. 186–196.

³² Бълоус М.И. Йосафатъ Кобринський его житъе и дѣла / Михайло Білоус. – Коломия : Зъ типографіи Михаила Бълоуса, 1901. – 21 с. – С. 5.

³³ ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167 Іван Левицький. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. Кобринський Йосафат Миколайович. Вирізки і виписки з книг і період. Видань, портрет, біографія. 1889, 1893. Львів. НТШ 493/140. – 21 арк. – Арк. 7; Полек В. Буквар Й. Кобринського / Володимир Полек // Радянський педагог. – 1988. – 15 листопада.

³⁴ Бълоус М.И. Йосафатъ Кобринський ... – С. 6.

³⁵ Державний архів Івано-Франківської області. – Ф. 504 Метрика кліру Станіславської єпархії за 1887–1941 рр. – Оп. 1. – Спр. 330 «б». – 198 арк. – Арк. 174; ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 7 зв.; Марущак А. О. Йосафатъ Кобринський / А. Марущак // Календаръ Общества им. М. Качковскаго на 1893 г. – Львовъ, 1892. – С. 81–83. – С. 82; Ткачук Я. Культурно-просвітницька діяльність отця Йосафата ... – С. 190.

Отець Й. Кобринський поєднував душпастирські обов'язки та просвітницьку діяльність: розказував своїм парафіянам про шкідливість пияцтва, заохочував до школи, вказуючи на те, що «без школи поступ неможливий, поширював кращі способи господарювання, особливо садівництва»³⁶. У 1848 р. видав першу господарську книжечку «Гнѡй, душа въ господарствѣ»³⁷.

У роки революції «весни народів» 1848–1849 рр. у Коломиї було створено Окружну Руську Раду (1848 р.) на чолі з директором головної окружної школи Миколою Верещинським. Йосафат Кобринський увійшов до її складу. Він неодноразово порушував питання про запровадження української мови на богословському факультеті Львівського університету: закликав духовенство, інтелігенцію Галичини підписати прохання, яке надіслав до Головної Руської Ради у Львові. Про це свідчить лист на ім'я драматурга й автора першої в Галичині збірки поезій народною мовою о. Рудольфа Моха: «Знаючи Вашу певність, сподіваємось, що підпишете залучену петицію за введення руської викладової мови на богословському факультеті університету і подбаєте, щоб підписали її інші». Цей лист підписали М. Верещинський, А. Решетилевич, Й. Кобринський³⁸.

У часі загального піднесення громадського й культурного життя, викликаного революційними подіями 1848 р., у Львові 19 жовтня було скликано «Собор руських вчених»³⁹. Й. Кобринський брав участь у роботі цього з'їзду, увійшов до секції історії та географії, а також шкільної й господарської, де йому доручили бути секретарем⁴⁰. Секція господарства визнала за потрібне підготувати й видати підручник про землеробство. Турботи про його підготовку взяв на себе о. Й. Кобринський. Він також брав участь і в роботі секції старослов'янської літератури, де обстоював потребу використання для навчання граматики старослов'янської мови Ганки⁴¹.

Отець Й. Кобринський був членом-засновником «Галицько-руської матиці» – культурно-освітнього товариства, створеного у Львові. Греко-католицький священик причетний до організації в Коломиї «Руської читальні» (1848), метою якої було збирання відомостей про вітчизну, її славних синів, поширення рідної мови в літературі, побуті, школі, театрі⁴².

Греко-католицький священик перебував у числі тих людей, які допомагали о. І. Озаркевичу поставити на коломийській сцені вистави «Наталка Полтавка» та «Москаль Чарівник». У листі до Рудольфа Моха від

³⁶ Знавецъ. О. Осафат Кобринський [некролог] / Знавецъ // Громадський Голос. Орган русько-української радикальної партії. – 1901. – 25 цвітня. – Ч. 18. – С. 138–142. – С. 138.

³⁷ ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 7 зв.; Марущакъ А. О. Йосафатъ Кобринскій / А. Марущакъ // Календарь Общества им. М. Качковского на 1893 г. – Львовъ, 1892. – С. 81–83. – С. 82; Бѣлоус М.И. Йосафатъ Кобринскій ... – С. 8; Полек В. Буквар Й. Кобринского / Володимир Полек // Радянський педагог. – 1988. – 15 листопада.

³⁸ Ткачук Я. Культурно-просвітницька діяльність отця Йосафата ... – С. 190.

³⁹ Историческій очеркъ основанія Галицко-русской Матицѣ и справозданье первого собору ученыхъ русскихъ и любителей народного просвѣщенія / составлено Яковомъ Головацкимъ. – Во Львовѣ, 1850. – 65 с. – С. XXXVII.

⁴⁰ Там само. – С. XXXIV–XXXVI, LXXXII, XСМІІІ, CVI і VII (в додатку).

⁴¹ Там само. – С. CVI; ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 9.

⁴² Ткачук Я. Культурно-просвітницька діяльність отця Йосафата ... – С. 190.

12 жовтня (за старим стилем) він писав: «... в Коломиї уже три рази отиграло тамтошне товариство акторів под предводительством Ляйтнера руский театр. Два рази представляли: «Наталка Полтавка», а раз «Жовняр чаровник» («Москаль чаровник» – сочиненія Котляревського) набито було народа, як на празник св. Івана Хрестителя»⁴³. Про ставлення о. Йосафата Кобринського до театральної справи можемо судити хоча б з його листа до Якова Головацького від 27 травня за старим стилем 1848 р., в котрому просить його надіслати свої твори, обіцяючи переробити їх для сцени. Зокрема він писав: «С театру іду і зо мною кількасот русинів самих веселих. Не набувбисся на руском дивалі (від чеського слова «дівадло», що означає «театр». – *А.К.*) Чудо не ігра. То інше діло чути рідное слово, видіти народное дійствие»⁴⁴.

З 1 серпня 1848 р. до 5 листопада 1851 р. о. Й. Кобринський обіймав посаду «заведателя» в с. Мишин Пістинського деканату, а з 5 листопада 1851 р. (за старим стилем) отримав посаду пароха цього ж села, де правив до кінця свого життя. Як зауважив О. Марущак, «була то така парафія, що на неї ніхто не лакомився»⁴⁵. В одному з листів о. Й. Кобринський так охарактеризував тодішній стан села: «Люди живуть бідно, в селі мізерна інтелігенція».

У с. Мишині о. Й. Кобринський із запалом взявся за громадські справи. Опікувався закупівлею та розподілом землі. За його почином громади Мишина, Ковалівки, Спаса закупили з державної власності ґрунт та ліс, а викорчувавши його, розподілили між бідними безземельними селянами⁴⁶. Зблизившись з простим народом, він залишався йому вірним упродовж свого життя. Девізом о. Йосафата стали слова: «Все для блага обездоленої, забитої, забутої батьківщини, нічого для себе»⁴⁷. Він вважав, що головним для відродження рідного народу є його економічна незалежність. Тому закликав підносити рівень сільського господарства. У своїх брошурах та газетних статтях закликав народ звернути увагу на раціональне та цілеспрямоване ведення господарства, добре обробляти землю, щоб одержувати високі врожаї. Написав книжку з ілюстраціями господарсько-економічного змісту «Сільське господарство», однак через нестачу грошей її так і не було надруковано⁴⁸.

Отець Й. Кобринський і сам був добрим господарем, садівником. Селяни зверталися до нього за порадами, як вирощувати сади, займатися бджільництвом. У Мишині він запровадив так звані «опроводи», на котрі після кожного похорону сходилися люди і вели мову про громадські потреби: «Потім пішли місії духовні, про тверезість, громадський шпихлір (зерносховище. – *А.К.*) і звільнення від визискування жидів»⁴⁹.

⁴³ Возняк М. Из корреспонденції Р. Моха / Михайло Возняк // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – 1908. – Т. 81., кн. 1. – С. 151–171. – С. 169.

⁴⁴ Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835–49. Видав р. Кирило Студинський. – Львів : Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка, 1909. – СХХХVIII, 463 с. – С. 259.

⁴⁵ ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 7 зв.; Марущак А. О. Йосафат Кобринський ... – С. 82.

⁴⁶ Знавец. О. Осафат Кобринський ... – С. 138; Б'лоус М.И. Йосафат Кобринський ... – С. 10–11.

⁴⁷ Изъ Коломыи. (Похорони бл. п. Йосафата Кобринського) // Галичанинъ. – 1901. – 27 марта (9 апрѣля). – Ч. 69. – С. 2.

⁴⁸ Знавец. О. Осафат Кобринський ... – С. 139; Б'лоус М.И. Йосафат Кобринський ... – С. 8.

⁴⁹ Марущак А. О. Йосафат Кобринський ... – С. 82.

о. Й. Кобринський започаткував в Коломиї в день «латинського відпусту» 3(15) серпня деканальний собор греко-католицьких священиків й українського населення Покуття⁵⁰. Греко-католицький священик докладав багато зусиль, щоб селяни жили краще, не раз доводив, що коли б «... руські люди малися краще матеріально, то менше були б податливі, менше було б слабодухів, відступників, бо ж з освіченими й багатими мають рахуватися»⁵¹.

Отець Й. Кобринський є ініціатором спорудження 1866 р. Мишинської школи вартістю п'ять тисяч австрійських корон; згодом він учителював у цій школі та був єдиним вчителем, який усі записи в класних журналах вів українською мовою. Так само робив і з церковною документацією, за що часто одержував догани від вищого духовенства⁵².

Колишні учні о. Й. Кобринського стверджували, що їх священик, «обходячи кожну хату в селі після водохрещення, власноручно записував дітей шкільного віку до школи». Однак тодішні матеріальні умови були такі, що більшість дітей після трьох-чотирьох років навчання змушена була залишати школу, тож повний курс навчання в школі (6–7 років), закінчували лише окремі учні⁵³.

Греко-католицький священик вважав, що ще однією важливою умовою для відродження українського народу, розвитку рідного краю виховання здорової, відданої народній справі, інтелігенції. Тому й відстоював необхідність поширювати освіту. У 1862 р. (за іншими даними, у 1860 р.⁵⁴) спільно з отцем Лукою Данкевичем, Теодором Білоусом, О. Кульчицьким заклали в Коломиї першу в Галичині бурсу для бідної шкільної молоді. За власні кошти для цього закладу о. Й. Кобринський закупив столи, ліжка. Зробити це йому було нелегко, бо був обтяжений великою сім'єю (мав дев'ятеро дітей)⁵⁵. За кожної нагоди допомагав учням, збирав для них пожертви, звертаючись за допомогою до заможних галичан. У 1860-х рр. він возив до Коломиї спечений у Мишині хліб, який рятував від злиденності знедолених учнів. При цьому о. Й. Кобринський говорив: «щоб їли мало, а багато вчилися, то будуть з них люди»⁵⁶.

У 1892 р. о. Й. Кобринський після смерті відомого коломийського громадсько-культурного діяча Т. Білоуса радив: відкрити бурсу (гуртожиток) для 40 дівчат у його будинку; давати їм щомісячно на харчування 6 золотих ринських; прийняти на роботу вдову-господиню зі священичої родини, яка б займалася вихованням учнів за 12 золотих ринських місячної плати, та катехита, який би також виконував функції адміністратора навчального закладу, і отримував щорічно 300 золотих

⁵⁰ ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 7 зв.

⁵¹ Марущак А. О. Юсафат Кобринській ... – С. 82.

⁵² Сорич М. Історія Мишина / Микола Сорич. – Коломия, 2000. – 192 с. – С. 70; Ткачук Я. Культурно-просвітницька діяльність отця Йосафата ... – С. 191.

⁵³ Ткачук Я. Культурно-просвітницька діяльність отця Йосафата... – С. 191.

⁵⁴ Б'лоус М.И. Юсафат Кобринській ... – С. 10.

⁵⁵ ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 8; Знавець. О. Осафат Кобринській ... – С. 140; Марущак А. О. Юсафат Кобринській ... – С. 83; Б'лоус М. И. Юсафат Кобринській ... – С. 10.

⁵⁶ Б'лоус М.И. Юсафат Кобринській ... – С. 10; Ткачук Я. Культурно-просвітницька діяльність отця Йосафата ... – С. 191.

ринських; влаштувати для кожного класу вихованців кухню; покривати всі витрати з чиншів будинку Т. Білоуса⁵⁷.

У 1897 р. о. Йосафат Кобринський на сторінках часопису «Галичанин» вказував про необхідність встановити п'ять стипендій імені цесаря Франца Йосифа по одній тисячі золотих ринських для синів народних учителів на Покутті («від Снятина по Городенку, а від Дністра по Чорногору») в бурсі «Народного дому» – по одній для учнів Коломийського, Косівського, Снятинського, Городенківського і Надвірнянського шкільних округів. Греко-католицький священник наголошував, що знає важкий стан учительських дітей, бо сам виріс в біді, будучи сином педагога, а тому приходиться на допомогу цьому стану, бо в інших державах сини інтелектуальної верстви суспільства неодноразово займали високі посади, резюмуючи: «Чи потрібно, щоб сьогодні учительські діти гуси пасли?». Так не повинно бути, а тому молодому поколінню потрібно допомагати: «Став не буде без греблі, а гребля не виросте без насипу, а той насип потрібно нам піднімати не з багатства нашого, а з бідності нашої, на подобу євангельської вдови, яка кинула в «скорбонку» дві останні лепти». Ці стипендії мали б видаватися з січня 1898 р. У свою чергу, він для утримання хлопців у бурсі надав власну щорічну допомогу в розмірі 400 золотих ринських⁵⁸.

Отець Й. Кобринський вів активну громадську діяльність, був членом багатьох товариств. Він разом з М. Білоусом, М. Сабатом, Ю. Дворянином, І. Коблянським, І. Тушковським та Ю. Нижанківським заснували в 1874 р. у Коломії перший осередок Товариства імені Михайла Качковського⁵⁹. За багаторічну працю в цьому товаристві 18 вересня 1894 р. йому було присвоєно звання почесного члена. Зокрема, у привітанні о. Й. Кобринському зазначалося: «Цариною вашої багатолітньої праці є головним чином Покуття, де ви з юнацьким запалом захищаєте розумові й матеріальні інтереси народу, обстоюєте за всякої нагоди права Галицької Русі, вступаєтеся зі всією силою свого світлого розуму і рвінням патріотичної душі»⁶⁰. Він брав участь у роботі культурно-освітнього товариства «Галицько-руська матиця»⁶¹. Разом з І. Наумовичем видавав коломийський часопис «Русская Рада».

Греко-католицький священник причетний до організації господарсько-промислової виставки, що була відкрита в Коломії 1880 р. Йому вдалося викупити земельну ділянку для проведення цього величнього етнографічного заходу⁶². Петро Арсенич стверджував, що наукове

⁵⁷ ЦДІАЛ України. – Ф. 130. – Оп. 1. – Спр. 268. Листування з Галицьким намісництвом у Львові, Ільницьким П. в Коломії та Кобринським Й. в Мишині про заснування в Коломії приюту для дівчат з прибутків від фонду пожертвування Білоуса Ф. 1892–1928 рр. – 24 арк. – Арк. 1, 1 зв., 2, 3, 3 зв.

⁵⁸ ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 4, 4 зв.

⁵⁹ ЦДІАЛ України. – Ф. 146. Галицьке намісництво м. Львів. – Оп. 58. – Спр. 868. Прошення основателів общества им. Михаила Качковского об утверждении или изменении прилагаемых уставов и решения по этому вопросу. 1874–1877 гг. – 36 арк. – Арк. 1–14.

⁶⁰ Архів Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського. – Ф. 2 Йосафат Кобринський. – Спр. 1 Диплом Й. Кобринського про прийняття його почесним членом товариства імені М. Качковського. Львів, 1894 р. – 1 арк.

⁶¹ ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 10, 10 зв.

⁶² Там само. – Арк. 8; Марущак А. О. Йосафат Кобринський ... – С. 83.

керівництво виставкою здійснював відомий польський етнограф, фольклорист і музикознавець Оскар Кольберг⁶³.

У щоденному житті, о. Йосафат Кобринський був надзвичайно розумною, веселою людиною, справжнім аскетом: ошадним, метким, здоровим і витривалим з незламним і кришталево чистим характером. Жив надзвичайно скромно, навіть на старості літ відмовлявся від будь-яких зручностей, ходив у старому потертому вбранні. Улюбленим його висловлюванням було: «Народ дає, в народ нехай іде»⁶⁴.

Отця Й. Кобринського по всій окрузі знали як, патріота і зразкового священика, який мав заслужену повагу. Про це свідчить відзначення півстолітнього ювілею його священичої праці. Церемонія відбулась в м. Коломиї в четвер, 9(22) листопада 1893 р. у кімнаті товариства «Родина». У ній взяли участь представники всіх українських громадсько-політичних сил: д-р. Т. Окуневський, о. Січинський, М. Павлик, речник чернівецького часопису «Буковина»⁶⁵.

Усе свідоме життя о. Йосафата Кобринського було сповнене турботами і працею на громадській ниві. Він відгукувався на всі справи, пов'язані з економічним і духовним піднесенням народу. Особливо помітним є внесок о. Й. Кобринського у справу побудови «Народного дому» в Коломиї. Його заповітною мрією було побудувати такий дім, де б могли розміститися українські товариства Коломиї, а, головне, бурса для бідної української молоді, яка виховувалась би в народному дусі, мала змогу відвідувати школи промислів, практикуватися ремеслу. За задумом о. Й. Кобринського тут же мали міститися бібліотека та музей⁶⁶.

Побудова «Народного дому» в Коломиї, як і в інших західноукраїнських містах, зумовлювалась посиленням утисків українського населення іноземними поневолювачами, боротьбою народу за збереження своєї мови, національної культури. У місті діяли різні громадські товариства: філія «Просвіти», товариство ім. Михайла Качковського, братство ім. Святого Архистратига Михаїла, літературно-драматичне товариство ім. Квітки-Основ'яненка, які проводили велику громадську роботу, але не мали «своєї хати»⁶⁷.

Ідея побудувати «Народний дім» з театральним залом, у якому могли б працювати всі українські товариства, зародилася в кінці 1860-х рр. Найпершими її висунули члени товариства ім. Квітки-Основ'яненка, зокрема коломийські просвітяни о. Лука Данкевич і директор школи

⁶³ Арсенич П. З історії музеїв Галичини / Петро Арсенич // Писанка. – Верховина, 1994. – Ч. 4–5. – С. 34–35.

⁶⁴ Знавець. О. Осафат Кобринський ... – С. 142.

⁶⁵ Дописи «Дѣла». Мелхиседекъ О. Зъ Коломыѣ. (Ще про концертъ въ честь М. Шашкевича. – Ювілей о. Іос. Кобринського зъ Мышина. – Завязанье русского товариства жѣночого въ Коломыи и вѣдновленье товариства аматорско-драматичного. – «Бібліотека для молодежи» проф. Насальского). // Дѣло. – 1893. – 3(15) падолиста. – Ч. 247. – С. 2; Новинки. 50-лѣтие священства // Галичанинъ. – 1893. – 19(31) жолтня. – Ч. 234. – С. 3; Дописи. Изъ Коломыи (50-лѣтній юбилей священства о. Іосафата Кобринского, приходника въ Мишинѣ) // Галичанинъ. – 1901. – 31 жолтня (12 листопада). – Ч. 244. – С. 2; Ткачук Я. Культурно-просвітницька діяльність отця Йосафата... – С. 192.

⁶⁶ Бѣлоус М. Іосафатъ Кобринській ... – С. 11.

⁶⁷ Архів Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського. – Ф. 1 Руський Народний дім в м. Коломиї. – Оп. 1. – Спр. 1 Книга протоколів загальних зборів Інститута «Рускій Народный Домъ въ Коломыи». Рукопис. – 24 арк. – Арк. 2.

Теодор Білоус⁶⁸. Першим закликав збирати кошти на закупівлю землі під будівництво Руського Народного Дому о. Йосафат Кобринський⁶⁹. Вдруге така ідея будівництва культурно-освітнього закладу визріла в 1878 р. на засіданні Товариства ім. Михайла Качковського в Коломиї. Її спричинило витіснення українства представниками іншомовних етнічних спільнот з середмістя Коломиї. За задумом її членів у новозбудованому приміщенні мали поміститися: на першому поверсі – читальня, крамниця, два театральні зали, на другому – дві хлоп'ячі (для бідних учнів і ремісників) та одна дівоча бурса⁷⁰. На засіданні Товариства ім. Михайла Качковського 26 лютого 1880 р. було вирішено закупити ґрунт, саме ту ділянку, на котрій з 16 до 30 вересня того ж року влаштовано господарсько-промислову виставку⁷¹. Ця ділянка належала спадкоємцям місцевого культурно-просвітнього діяча Добрянського та знаходилася в середмісті Коломиї. Вона являла собою чотирикутник з чотирма фронтами, з яких два головні виходили до вулиць Т. Костюшка і Т. Шевченка. З цією метою було створено комітет з представників філії «Просвіти», товариства ім. М. Качковського, літературно-драматичного товариства і братства св. Михайла, який збирав кошти для закупівлі землі під забудову⁷². На думку невідомого дописувача часопису «Діло», прізвище якого ховається під криптонімом «А. Р.», найбільше серед цих товариств приклав зусилля літературно-драматичний гурток, який, завдяки організації і проведенню святкових заходів і вечорів, залучив велику кількість представників культурно-просвітницької громадськості міста для збору коштів на закупівлю землі під будівництво приміщення Руського Народного Дому. Серед фундаторів заснування Народного Дому були суддя Решетилевич, о. Кобилянський, о. М. Левицький, проф. Грушкевич, отець-катехит М. Лепкий, дир. Г. Кульчицький, А. Блонський. Останні троє у другій половині 1890-х рр. курували будівництвом приміщення культурно-просвітницької інституції. Серед найбільших жертводавців був о. Йосафат Кобринський, «котрий не одну тисячку зложивъ на тую інституцію», а також міська каса ощадності, Демб'їцький (пожертвував одну тисячу золотих ринських), міська і повітова рада м. Коломиї (виділили по чотири тисячі золотих ринських)⁷³. У проєкті це приміщення мало стати «заборолом нашої руськості (українськості. – А. К.)», де мали б знаходитись усі місцеві українські культурно-просвітницькі і освітні товариства, функціонувати бурса для двохсот хлопчиків – майбутніх фахівців різних ремісничих професій⁷⁴.

⁶⁸ Там само. – Арк. 2; Гадки про «Дѣмъ Народный» въ Коломыи // Русская Рада. Газета для народа. – 1881. – 6 лютого. – Ч. 3. – С. 19–20. – С. 19.

⁶⁹ Знавець. О. Осафат Кобринський ... – С. 141.

⁷⁰ Гадки про «Дѣмъ Народный» въ Коломыи // Русская Рада. Газета для народа. – 1881. – 18 сѣчня. – Ч. 2. – С. 11–12.

⁷¹ Знавець. О. Осафат Кобринський ... – С. 141; Гадки про «Дѣмъ Народный» въ Коломыи // Русская Рада. Газета для народа. – 1881. – 6 лютого. – Ч. 3. – С. 20.

⁷² Гадки про «Дѣмъ Народный» въ Коломыи // Русская Рада. Газета для народа. – 1881. – 18 сѣчня. – Ч. 2. – С. 11–12. – С. 12.

⁷³ А. Р. Рускій Народный Дѣмъ въ Коломыи (Письмо зъ Коломыѣ) / А. Р. // Дѣло. – 1899. – 5(17) марта. – Ч. 51. – С. 1–2.

⁷⁴ Там само. – С. 2.

Остаточно за землю комітет розрахувався у 1889 р. Саме в цей час розпочалася велика робота, спрямована на збирання коштів для будівництва «Народного дому». Це була дійсно всенародна будова. Керувало справами будівництва товариство «Руський Народний дім» в Коломиї, зокрема його «Совіт», створений 1887 р.⁷⁵.

Коли вирішилося питання про будівництво «Народного дому», сімдесятидвохрічний о. Йосафат Кобринський, активно включився в цю справу, виконуючи заповіт відомого громадсько-культурного діяча Т. Білоуса⁷⁶. Він став рушійною силою цього будівництва, яке стало завершальною справою всього його життя: «Своїми типічними кониками і дрантивим возиком їздив по всіх закутках коломийського повіта mezi священники, учителі і селян, а всюди проповідав, як правдивий, новочасний Петро з Амієну, користність сего великого народного діла, а на праздниках і всіх урочистих, церковних нагодах збирав і найдрібніші датки на сей народний жертвенник – розсилав рік річно по всіх зарядах громадських, учителях і священниках, власним коштом по кілька сот з жаром і серцем написаних кореспонденток і листів, а всюди заохочував і всюди інакше відповідно до характеру й переконання особи!»⁷⁷.

У 1889 р., ще коли будівництво «Народного дому» не розпочалося, він передав через Михайла Білоуса квитанцію до громадської каси Коломийського повіту на суму 500 золотих ринських для закупівлі вапна, а другу квитанцію на цю ж суму пообіцяв надати, коли почнеться спорудження будови⁷⁸. На початку 1892 р. о. Й. Кобринський пожертвував 1 000, а також зібрав з родини 700 золотих ринських⁷⁹.

На початку 1890-х рр. о. Й. Кобринський з власних заощаджень передав на будівництво майже 7 850 золотих ринських (за іншими даними – 12 тисяч золотих ринських⁸⁰). За таку титанічну працю рішенням управи «Руського Народного Дому в Коломиї» у 1891 р. його прийняли почесним членом цього товариства⁸¹.

Зауважимо, що напередодні будівництва центральний комітет Галицького намісництва у м. Львові рішенням від 9 січня 1895 р. дозволив членам «Руського Народного дому» в м. Коломиї до кінця квітня збирати по всій Галичині кошти на спорудження культурно-освітнього закладу. Задля цього було підготовлено спеціальні купонні книжечки для збирання добровільних датків з населення. Члени керівного осередку будівництва «Народного дому» настирливо зверталися до краян посприяти цій жертвній справі: «Про потребу «Народного дому» в Коломиї годі вже

⁷⁵ Архів Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 2.

⁷⁶ ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 8; Марущак А. О. Йосафат Кобринський ... – С. 83.

⁷⁷ Знавець. О. Осафат Кобринський ... – С. 141–142.

⁷⁸ ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 2; Всячина и новинки. Намъ пишутъ ... // Батьківщина. – 1889. – 24 марта (5 квітня). – Ч. 12. – С. 155–156. – С. 155.

⁷⁹ Всячина и новинки. На «Народный Дѣмъ» въ Коломыи жертвувавъ о. Йосафатъ Кобринський ... // Батьківщина. – 1892. – 24 сѣчня (5 лютого). – Ч. 4. – С. 24; ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 6.

⁸⁰ Знавець. О. Осафат Кобринський ... – С. 142.

⁸¹ Архів Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 9.

пригадувати, бо це достатньо відчуває цілий загал руський (український) Покуття... Лише три місяці дозволено нам збирати прилюдно пожертви. У цей короткий час маємо показати, скільки від нас життєдайності і розуміння своєї справи народної...»⁸².

Отець Й. Кобринський проводив копітку роботи з пошуку грошей на будівництво «Народного дому». Михайло Білоус зауважив, що він ходив по домівках українських, польських і єврейських мешканців, часто не знайомих йому людей, вмовляв усіх про потребу побудови національно-культурної інституції. Разом збирав і пожертви на цю справу. Багато людей не вірили у здійснення цього задуму, а багато сміялися, вважаючи його напівбожевільним «мішігіним». Не раз він сам висловлювався: «Я мішігіний і ти мішігіний тому, що беремося до тієї великої справи. – Але те його не лякало і не знеохочувало. Він невтомно ходив, говорив і писав усюди й до всіх знайомих і незнайомих з такою наполегливістю, що деякі замикали перед ним двері»⁸³. З його ініціативи виготовлено і розвішано в церквах та громадських місцях «скорбонки», у які люди кидали добровільні датки на побудову закладу⁸⁴. На святах, церковних урочистостях, за будь-якої нагоди він збирав навіть найдрібніші кошти; при хрещенні дітей у своїй парафії, самовільно наклав на всіх кумів і тих, хто тримав дитину до хресту 2–3-крейцеровий податок на побудову «Народного дому»⁸⁵.

Частина людей закидала йому, що будинок «Руського Народного дому» в м. Коломия може опинитись у руках народівців або радикалів, а отже діяльність цієї культурно-просвітницької інституції матиме політичне забарвлення. У відповідь таким «доброзичливцям» о. Й. Кобринський так саркастично відповідав: «Нехай буде народовець, Барвінчук, радикал і чорт знає хто в заряді, а Ви давайте, лише щиро і без жадного застереження, крейцарі на руське народне діло! В ділах лежить любов до народу, а не в фразах і політичних, хитких переконаннях!»⁸⁶

Греко-католицький священник багато зробив для збирання необхідного будівельного матеріалу, особливо каміння. Використовуючи метод народної будови, їздив навколишніми селами й агітував, аби селяни звозили каміння, котре є на громадських полях. Домігся, що кільканадцять мишинських підвід поїхали до с. Лючі, визбирали каміння на громадській толоці й привезли до Коломиї. Крім цього, доручив мишинським селянам, щоб з річки Лючка, котра протікає через село, добули великі камені на фундамент під «Народний дім». Два такі громіздкі валуни разом з дрібним камінням з с. Лючі мишинські селяни завезли на 12 підводах 10 вересня 1892 р. до міста. Під будівництво «Народного дому» жителі сіл Мишин, Спас, Ковалівка привезли ще 44 вози каменю, а 40 латів твердого лупаного каменю доставили люди з Рунгурів⁸⁷. Того ж року жителі с. Текуча підготували більше 100 «метрів» каменю на фундамент приміщення і

⁸² Новинки и всячина. Выдѣль института «Рускій Народный Дѣмъ» въ Коломыи оголошує ... // Батьківщина. – 1895. – 1(13) лютого. – Ч. 5. – С. 39.

⁸³ Бѣлоус М. Юсафатъ Кобринській ... – С. 11–12.

⁸⁴ Там само. – С. 18–19.

⁸⁵ Ткачук Я. Культурно-просвітницька діяльність отця Юсафата ... – С. 193.

⁸⁶ Знавець. О. Осафат Кобринській ... – С. 142.

⁸⁷ Бѣлоус М. Юсафатъ Кобринській ... – С. 14–16.

хотіли дати 60 возів для перевезення цього матеріалу в Коломию. о. Й. Кобринський обіцяв доставити до міста 200 возів каміння з с. Верхній і Нижній Вербіж⁸⁸. Жителі сіл Воскресінці і обох Вербіжів Коломийського повіту безкоштовно на початку 1899 р. підвезли пісок на будівництво будинку Руського Народного Дому⁸⁹.

Отець Й. Кобринський добився перевезення частини добірного каменю з с. Шешори для впорядкування будівництва фундаменту Руського Народного Дому. Кілька днів перебував із селянами і робітниками у містечку Печеніжин для того, щоб прослідкувати, як буде розібрана цегла місцевої броварні, що мала піти під будівництво культурно-просвітницької інституції м. Коломия: «... сидів сам у Печеніжині і враз з робітниками, власним коштом наймленими, днував і ночував цілими тижнями при холоді і сухім хлібі і воді під робітничим шатром і провадив особисто се розбиране і вивіз матеріалу»⁹⁰.

Зібравши трохи потрібного будівельного матеріалу, о. Йосафат Кобринський вимагав від будівельної комісії негайно розпочати будову. За його старанням Рада товариства «Народний дім» клопоталася про передачу пустоючої броварні в Печеніжині: з її мурів можна було добути декілька тисяч доброї цегли для будівлі та каміння для фундаментів. Зрозумівши, що ніхто з членів будівельної комісії та Ради не може зайнятися розбором і перевезенням дарованого каменю, о. Й. Кобринський сам поїхав до Печеніжина. Він доручив зробити зі старих дощок піддашся і сидів там майже чотири тижні, доки броварню не було розібрано, а увесь матеріал не перевезли до Коломії. Як тільки придбали будівельні матеріали, о. Й. Кобринський почав вимагати від будівничої комісії розпочинати роботу, «... бо люди не вірять, що буде будуватися велика «бурса» і не хочуть жертвувати ні грошей, ні матеріалів»⁹¹.

Однак, грошей на будову було недостатньо, тому будівнича комісія йому відмовила, але о. Й. Кобринський не вгамувався: «Одного дня вдосвіта зі своїми парафіянами прийшов на місце будови і рискалем (лопатою) почав сам виміряти рови під фундамент, маючи намір почати копати, але Рада не дозволила йому це робити без інженера. о. Й. Кобринський образився, озлобився на Раду і на всіх її членів, плакав як дитина, що йому не дають розпочати будову, що хочуть дорогоцінну площу продати... Того разу якось вдалося його заспокоїти, і він далі продовжував збирати кошти, писати відозви в часописи...»⁹².

Греко-католицький священник брав участь у пошуку архітекторів та інженерів, які б виготовили проект будинку та кошториси. Особисто їздив до Львова, де звернувся до архітектора Івана Левинського та міського радника Гавришкевича. Вони, втім, відмовили йому взятися за цю справу, бо не вірили, що коломийське громадянство зможе збудувати Народний дім без відповідних коштів. Витрати передбачалися досить великі – 300 тисяч

⁸⁸ ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 6.

⁸⁹ Рухъ въ рускихъ товариствахъ. Справоздане секретарске управляющою совѣта института «Рускій Народный Дѣмъ» въ Коломыи // Дѣло. – 1899. – 17(29) марта. – Ч. 61. – С. 3.

⁹⁰ Зनावець. О. Осафат Кобринський ... – С. 142.

⁹¹ Бълоус М. Юсафатъ Кобринській ... – С. 17–18.

⁹² Там само. – С. 16–17.

золотих ринських⁹³. У квітні 1895 р. він доповідав, що на земельній ділянці, вартістю 20 тис. золотих ринських, підготовлено все для того, щоб почати будівельні роботи: знаходилися гашене вапно (вартістю 1 000 зол. ринс.) і 430 штук дерев'яних брусів (500 зол. ринс.); за інженерні роботи оплачено 1 000 зол. ринс.; укладена угода з працівниками суміжної каси щадничої для відступу частини землі під будівництво; тощо⁹⁴. Отцю Й.Кобринському вдалося домовитися з провідними коломийськими будівничими Луцієм Беккером (1856–1921) та Діонізієм Кшичковським, які за 1 000 золотих ринських погодилися протягом чотирьох місяців зробити головні плани та кошторис⁹⁵. Він особисто приїхав до Коломиї виплатити 600 золотих ринських обом інженерам⁹⁶.

Будівництво «Народного дому» під керівництвом архітектора Рихлика розпочате в 1896 р. просувалося з великими труднощами. Спорудження частини приміщення від вулиці Т. Костюшка та з бічними крилами до вулиці Т. Шевченка і каси ощадності вартувало 30 тисяч золотих ринських⁹⁷. Щоденно працювало 40 робітників. Будівля національно-культурної інституції мала складатися з двох поверхів і двох наріжних веж, покритих цинковою бляхою. На кінець 1898 р. мав бути споруджений перший поверх будинку⁹⁸.

Однак коштів не вистачало, і члени Ради товариства «Руського Народного дому» у м. Коломиї хотіли навіть припинити зведення споруди. Станом на початок 1899 р., на будівництво будинку не вистачало ще 40 тисяч золотих ринських (за іншими даними, архітектор на засіданні комітету «Руського Народного дому» 6 лютого 1899 р. запропонував кошторис добудови приміщення у сумі 46 тисяч золотих ринських⁹⁹). Керівна рада «Руського Народного дому» підготувала відозву і заклик до Державної ради у м. Відень, до Галицького крайового сейму, а також сусідніх повітових рад (Городенківський, Косівський, Снятинський, Печеніжинський, Надвірнянський, Товмацький, Станиславівський, Заліщицький і Бучацький повіти), сільських громад, фінансових інституцій, Ставропігійського інституту, Народного Дому у Львові з проханням допомогти завершити будівництво «великої бурси» на Покутті. Однак керівник Народного дому у Львові о. Й. Делькевич відмовив у наданні коштів на будівництво культурно-просвітницької інституції у м. Коломиї, оскільки у статуті цього товариства не вказувалося про фінансове утримання навчальних бурс. А львівський часопис «Галичанин» відмовив друкувати оголошення про прохання надання допомоги у будівництві

⁹³ Там само. – С. 12–13.

⁹⁴ Новинки и всячина. Справа будовы «Народного Дому» въ Коломыи поступає напередъ // Батьківщина. – 1895. – 1(13) мая. – Ч. 9. – С. 70–71.

⁹⁵ Новинки и всячина. Выдѣлъ института «Рускій Народный Дѣмъ» въ Коломыи оголошує ... // Батьківщина. – 1895. – 1(13) лютого. – Ч. 5. – С. 39.

⁹⁶ Архів Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 20; Б'єлоус М. Юсафатъ Кобрынській ... – С. 13.

⁹⁷ А. Р. Рускій Народный Дѣмъ въ Коломыи ... – С. 1.

⁹⁸ Рухъ політичний, просвѣтний и економічний руского народу. Въ коломыйскѣмъ повѣтѣ // Свобода. Письмо політичне, просвѣтне и господарске для народу. – 1898. – 22 жовтня (3 падолиста). – Ч. 43. – С. 342.

⁹⁹ Рухъ въ рускихъ товариствахъ. Справозданє секретарске управляющою совѣта института «Рускій Народный Дѣмъ» въ Коломыи // Дѣло. – 1899. – 17(29) марта. – Ч. 61. – С. 3.

Руського Народного Дому та виказ про жертводавців у цій справі¹⁰⁰. З цього приводу коломийський часопис «Руська Рада» 1 грудня 1898 р. писав, що таке рішення Народного Дому у Львові справило гнітюче враження на просвітянську громадськість Коломиї¹⁰¹.

Отець Й. Кобринський був готовий взяти справу будівництва під своє керівництво, знову давав на «Народний дім» власні кошти: пенсію, гроші від продажу худоби, залишивши для себе лише одну корову. З 1898 р. він віддавав щомісяця на будівництво 400 корон зі своєї пенсії з усіма відсотками, які мав у ощадній касі. Окрім того, передавав для будівництва 60 дубових стовбурів, 500 центнерів вапна та інші будівельні матеріали. Загалом на будову «Народного дому» греко-католицький священник витратив 12 тисяч золотих ринських¹⁰².

«Народний дім» будували впродовж шести років. Остаточно роботи закінчили лише 1906 р. Отець Йосафат Кобринський заспокоївся тільки тоді, коли споруду вже вимурували і накрили. На жаль, не дожив до офіційного відкриття «Народного Дому», яке відбулося в 1902 р.

За спогадами співробітника о. Йосафата Кобринського о. Дмитраша, який у 1896–1897 рр. працював «сотрудником» мишинської парафії, ідея життя отця Йосафата зосереджувалася навколо будови «бурси», як він називав «Народний дім». Його мрією було спорудити бурсу на 200 селянських хлопців, тож для цієї потреби він щомісяця давав 200 злр. австрійських, а крім цього купував по 100 поштових карток. Картки-кореспондентки з проханням пожертви на будову розсилав усім священикам, де лиш знав, що буде свято чи весілля. Збирати кошти посилав він і самого о. Дмитраша¹⁰³. Про його відданість ідеї побудови «Народного дому» згадує о. Дмитраш: «Раз прихожу [...], а він лежить на голих дошках на ліжку. Питаю його, чому так? Він відповідає, що худоба не мала, що їсти, тож не хотів розпочинати стіжка, призначеного на «бурсу», тому казав слuzі вибрати солому з сінника і дати худобі їсти. Сам же спав на голих дошках, але признався, що вже не годен, бо кости болять»¹⁰⁴.

Помер о. Йосафат Кобринський 18 березня 1901 р. на 83-ому році життя, пропрацювавши священиком 56 років¹⁰⁵. Похорон відбувся за участю майже чотирьох тисяч місцевих селян і людей із сусідніх сіл і містечок. 27 священиків і до ста представників інтелігенції прийшли провести його в останню путь¹⁰⁶.

Глибоко сумувала громадськість Покуття, особливо люди, які його добре знали. Товариство «Руський Народний дім», усі його члени низько

¹⁰⁰ Там само.

¹⁰¹ А. Р. Рускій Народный Дѡмъ ... – С. 2; Рухъ въ рускихъ товариствахъ. Справоздане секретарське ... – С. 3.

¹⁰² Зनावець. О. Осафат Кобринський ... – С. 142.

¹⁰³ Архів Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського. – Ф. 2. – Оп. 1. – Спр. 2 Отець Дмитраш. Спомини про засновника Народного Дому о. Йосафата Кобринського. Волчківці 22.IX. 1927 р. Машинопис. – 2 арк. – Арк. 2.

¹⁰⁴ Там само.

¹⁰⁵ Посмертныи вѣсти. Иосафатъ Кобринскій // Галичанинъ. – 1901. – 16(29) марта. – Ч. 60. – С. 4; ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 12, 12 зв.

¹⁰⁶ Зनावець. О. Осафат Кобринський ... – С. 142; Бълоус М. Иосафатъ Кобринскій ... – С. 20–21; Благодареніе // Галичанинъ. – 1901. – 24 марта (6 апрѣля). – Ч. 67. – С. 4; Новинки. Похорони бл. п. Иосафата Кобринского ... // Галичанинъ. – 1901. – 25 марта (7 апрѣля). – Ч. 68. – С. 3; ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 13.

схиляли свої голови перед ним, бо вклад о. Йосафата Кобринського у справу спорудження Народного дому неоцінений. У похороні взяли участь голова Товариства отець М. Лепкий, члени Ради священник о. О. Русин, Л. Кузьма, О. Кульчицький, О. Пачацький. Прощальні промови виголосили о. І. Харжевський з с. Сопів Коломийського повіту, учитель місцевої народної школи Гомик, д-р О. Кульчицький (від імені «Руського Народного дому» в м. Коломиї), депутат австрійського парламенту Т. Окуневський, громадський діяч В. Дудикевич¹⁰⁷. Михайло Білоус – побратим Йосафата Кобринського, знаний видавець, активний діяч товариства «Руський Народний дім» у Коломиї – в книжці «Йосафат Кобринський. Єго житє і діла», що вийшла в Коломиї в 1901 р., написав: «Се був рідкий mezi русинами чоловік, подібних йому в Коломийщині нема»¹⁰⁸.

Отже, діяльність греко-католицького духовенства Покуття мала важливе значення для успішного розгортання українського національного відродження Галичини досліджуваного періоду. Його праця – це суцільний ланцюг самопожертв для служіння українському народові, піднесення його національної свідомості, культурно-освітнього рівня. Незважаючи на непосильну працю, непереборні перешкоди, священники до останньої хвилини свого плідного життя не переставали трудитися для користі українського громадянства. Праця і діяння митрополита Андрея Шептицького, отців Нестора і Кирила Гамораків, батька і сина Івана Озаркевичів, Теофіла і Йосафата Кобринських та інших духовних осіб сприяли формуванню активної громадянської і церковно-релігійної позиції о. Миколая Чарнецького, появи у нього добрих паростків харитативної діяльності на ниві служіння Богові, українській культурі.

Korolko Andrew

Greek Catholic clergy in public and national cultural life Pokuttya in the late XIX – early XX century. and the formation of ideology Nicholas Charnetsky

In the article the church and religious, social and cultural activities of the Greek Catholic clergy Pokuttya late XIX - early XX century. in the context of citizenship and spiritual outlook on. M. Charnetsky. In particular, we show the main activities of the Greek Catholic priests on the rise of social, cultural and intellectual level of Ukrainian citizenship edge analysis activities most famous members of the clergy GCC Pokuttya study period. The author argues that their work - a continuous chain of sacrifice to serve the Ukrainian nation, raising its national identity, cultural and educational level, which also led to the formation of an active civic and ecclesiastical and religious positions about. Nicholas Charnetsky, good appearance he shoots charitable activities in the field of service to God, Ukrainian culture.

Keywords: *Greek Catholic clergy, priest, Pokuttya cultural and educational activities, anti-alcohol propaganda crosses sobriety, Ruthenian People's House in the city. Coloma.*

¹⁰⁷ Дописи. Н. Г. Изъ Коломыи (Похорони бл. п. Йосафата Кобринского) / Н. Г. // Галичанинъ. – 1901. – 27 марта (9 апрѣля). – Ч. 69. – С. 2–3; Дописи. Похорони бл. п. Йосафата Кобринського ... // Дѣло. – 1901. – 16(29) марта. – Ч. 61. – С. 3; ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. 2. – Спр. 1476. п. 49. – Арк. 14, 14 зв., 15, 15 зв., 20.

¹⁰⁸ Бѣлоус М. Йосафатъ Кобринскій ... – С. 19.